

Transformacija oružanih snaga pri prelasku iz kombinovanog u partizanski oblik oružane borbe

Pukovnik *STEVAN STOJANOVIĆ*

U članku se razmatraju: pojam, sadržaj i vrste transformacije oružanih snaga, doktrinarni stavovi o transformaciji oružanih snaga uopšte, a naročito pri prelasku iz jednog u drugi oblik oružane borbe, pretpostavke za uspešno izvođenje transformacije i dr. Autor na polemičan način argumentovano analizira postojeće doktrinarnе stavove o ovom problemu i daje sopstvena konkretna rešenja.

Iako se prvenstveno odnosi na oružane snage, transformaciju treba analizirati šire i kompleksnije. Pri tome treba imati u vidu da je transformacija oružanih snaga uslov za transformaciju oblika oružane borbe, a to znači i oblika i vidova borbenih dejstava, sadržaja i načina njihovog izvođenja, mera za njihovo obezbeđenje i sl. Pored toga, ona je polazište za preobražaj i prilagođavanje drugih subjekata i snaga sistema ONO i DSZ i svih njihovih aktivnosti, usklađenih sa specifičnostima pripremanja i izvođenja borbenih dejstava na prelazu iz kombinovanog u partizanski oblik oružane borbe.

PRISTUP PROBLEMU

U teorijskim radovima i praktičnim aktivnostima komandi, štabova i jedinica Jugoslovenske narodne armije i Teritorijalne odbrane često se pominje pojam transformacije oružanih snaga. Pri tome se, uglavnom, misli na menjanje organizaciono-formacijskog sastava i prilagođavanje načina dejstava dela ili oružanih snaga u celini i njihov prelaz ili jednog u drugi oblik oružane borbe. Postoje, međutim, i drugačija mišljenja o tom pojmu, a time i različite interpretacije unutrašnjeg bića transformacije.

Osim toga, ta važna, stalna i prateća pojava oružane borbe i svih dosadašnjih ratova i dalje se apstrahuje, umesto

da se naučnim promišljanjem istraži njen, za sada, nedovoljno poznat, složeni i, iznad svega, značajni sadržaj. U nas je, međutim, praksa da se pri izradi doktrinarnih, nastavno-obrazovnih i drugih vojnih materijala izmišljaju pojedini pojmovi ili da se preuzimaju iz drugih naučnih oblasti i bez veće potrebe, inkorporiraju u vojnostručnu tematiku. Nakon toga nastaju problemi, jer iza olako preuzetih pojmova nema određenih sadržaja kojima bi se oni potpuno objasnili i čime bi se opravdala nužnost njihovog korišćenja u teoriji i praksi ratne veštine. Zbog toga je potrebna izvesna opreznost pri izboru ili preuzimanju takvih i sličnih izraza da bi njihovo korišćenje imalo svrsishodnost.¹

Za potpuno, jasno i precizno određenje i poimanje transformacije oružanih snaga neophodno je da naš starešinski sastav ima jedinstvenu predstavu o izvesnim pitanjima ratne veštine bez kojih se, i izvan kojih, transformacija ne može shvatiti, ni potpuno objasniti. Radi se o poznavanju organizacijsko-formacijske strukture stranih i naših oružanih snaga, njihovih realnih borbenih vrednosti i objektivnih mogućnosti, načina izvođenja borbenih dejstava, postojanja raznih oblika oružane borbe i njihovih sadržaja, obučenosti za prilagođavanje ili preobražaj organizacijsko-formacijske strukture zahtevima oružane borbe, i slično. Zbog toga je neophodno stalno praćenje i poznavanje doktrina potencijalnih agresora i njihovih promena, kao i poznavanje doktrine opštenarodne odbrane, odnosno vojne doktrine vlastite zemlje. Takva tvrdnja se nameće stoga što mnogi autori u raznim vojnostručnim glasilima navode i zastupaju specifična, često subjektivna, a neretko i neargumentovana mišljenja o nekim elementarnim problemima naše, pa i strane ratne veštine. Sve to stvara dileme koje nedvosmisleno ukazuju na činjenicu da za neka značajna pitanja iz ratne veštine još uvek nemamo odgovarajuća rešenja.

U vezi sa pojmom transformacija naših oružanih snaga mogu se postaviti sasvim konkretna pitanja, kao što su: pojam i vrste transformacije oružanih snaga; doktrinarni stavovi o transformaciji oružanih snaga uopšte, a osobito pri prelasku

¹ Pored transformacije oružanih snaga, u grupi sličnih pojmova su specijalni rat i druge vrste ratova, zahvat fronta, sadržaj borbenih dejstava i oružane borbe, početni period rata, dostignuća u razvoju predmeta ratne veštine, borbeni dejstva u privremeno zaposlednutim gradovima, valjanost pojmovnog određena Teritorijalne odbrane itd.

iz jednog u drugi oblik oružane borbe; pretpostavke za uspešno izvođenje transformacije, sadržaj transformacije oružanih snaga i subjekata sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u drugim oblastima društvenog života, i slično. To su, ujedno, i problemi čijim se razmatranjem može ukazati samo na neke značajne aspekte izvođenja transformacije oružanih snaga u složenim ratnim uslovima, a uporedo sa tim i promeni oblika oružane borbe.

Totalni rat koji će se voditi svim raspoloživim ljudskim i materijalnim potencijalima, u kojem će biti upotrebljeno naoružanje visoke tehnologije i ogromne razorne moći, uslovljava izvođenje transformacije u sferi oružane borbe na svim njenim nivoima i u svim periodima opštenarodnog odbrambenog rata.

Fizionomija savremenih, pre svega iznenadnih agresija, dinamična, brza, energična i drska borbena dejstva nosilaca ofanzivne moći agresora izazivaju nagle, pa čak i trenutne promene uslova u kojima se izvode sve vrste borbenih dejstava. Trajanje pojedinih oblika i vidova borbenih dejstava u takvim uslovima drastično se smanjuje sa nekoliko nedelje ili dana, čak na nekoliko časova. Efekti takvih borbenih dejstava, nezavisno od njihovog trajanja, znatno se povećavaju. Gubici u ljudstvu i tehničkim sredstvima, a naročito borbenim enormno su visoki, tako da se postavlja pitanje mogućnosti pravovremene popune jedinica ljudstvom, ali i tehničkim sredstvima. Sve to uslovljava funkcionisanje kompletnog pozadinskog obezbeđenja, jer ubojna moć savremenih borbenih sistema je takva da se za nekoliko časova izbacuju iz borbe kompletne združene taktičke jedinice.²

Ne opisujući tok i rezultate, odnosno posledice pojedinih oblika borbenih dejstava, može se konstatovati da je transformacija oružanih snaga prateća i dvostrana ratna pojava, pa je stoga sastavni deo sadržaja i toka oružane borbe, kao i rata u celini.

Nužnost transformacije oružanih snaga ogleda se u potrebi za promenom prethodnih ili postojećih oblika vojnog organizovanja koji više ne odgovaraju određenim strategijsko-operativnim uslovima, pa se moraju zameniti drugačijim formama

² „Najveće gubitke u tenkovima Izraelci su imali pri odbrani Bar Lev – linije u toku izvođenja protivnapada na sektoru 2.A, kada je 190. oklopna brigada u celini uništena, *Četvrti arapsko-izraelski sukob*, 1974, str. 77.

vojnog organizovanja, koji su u stanju da realizuju borbene aktivnosti koje odgovaraju novonastaloj situaciji i kojima se sa sigurnošću mogu ostvariti planirani ciljevi oružane borbe.

Uzroke transformaciji, ne samo oružanih snaga već i drugih subjekata sistema ONO i DSZ i njihovih delatnosti u ONOR-u i oružanoj borbi treba tražiti u neminovnoj varijabilnosti borbenih i drugih uslova na ratištu, vojištu, prostoru, pravcu, pojasu, zoni, položaju ili rejonu. Reč je o sasvim konkretnim promenama u sastavu i načinu rada komandi, štabova i jedinica JNA i TO, kao i menjanju načina njihovog angažovanja u borbenim dejstvima (oružanoj borbi, odnosno u pripremi i izvođenju dejstava i drugih borbenih postupaka).

Brzina u predviđanju, proceni i menjanju i prilagođavanju postojećeg stanja novim uslovima u konkretnoj situaciji ukazuje na stepen obučenosti komandi, štabova i jedinica oružanih snaga da u najsloženijim ratnim uslovima nađu najjednostavnija borbena rešenja.

Ovim radom želimo da ukažemo na praznine koje postoje u našoj doktrinarnoj i drugoj literaturi o problemu transformacije. Pri tom, nemamo pretenzija da kompleksnije razmotrimo tu značajnu ratnu pojavu, već da ukažemo na neke značajne probleme vezane za njeno izvođenje i da podstaknemo i druge autore na kritičko promišljanje te problematike.

POJAM TRANSFORMACIJE

U vojnim rečnicima, Vojnom leksikonu i enciklopedijama nema ni reči o transformaciji oružanih snaga, niti se taj izraz u njima pominje po bilo kom drugom osnovu. Međutim, sledeći etimološko značenje pojma, transformacija znači: pretvaranje, preobražavanje, preinačavanje, preobličavanje... nečega što već postoji u nešto drugo, novo, pri čemu se potonje razlikuje od prethodnog.³

Pojmu transformacija ponajviše odgovara termin pretvaranje, odnosno promena, preobražaj, reorganizacija ili prilagođavanje oružanih snaga ili njenih delova strategijsko-operativ-

³ M. Vujaklija: *Rečnik stranih reči i izraza*, „Prosveta”, Beograd, 1970. str. 965.

nim ili taktičkim uslovima na sasvim konkretnom prostoru i u određenom vremenu.

Bez obzira na mogućnost upotrebe različitih termina, za transformaciju oružanih snaga se može reći da svako menjanje postojeće ili standardne vojne organizacije, kao i jednovremeno menjanje i prelaženje složenih vojnih, prvenstveno, borbenih aktivnosti iz jednog u drugi kvalitet i kvantitet, čini njenu suštinu ili bit prilagođavanja vojne organizacije i njenih borbenih aktivnosti konkretnim strategijsko-operativnim uslovima.

Umesto šireg definisanja, uže pojmovno određenje označava uslovljenu promenu i prilagođavanje postojećih oblika vojne organizacije i jednovremeno menjanje borbenih aktivnosti i postupaka, te njihovo usklađivanje sa konkretnom ratnom (borbenom) situacijom.

Prethodno razmatranje ukazuje na zaključak da se transformacija podjednako odnosi na celokupnu strukturu oružanih snaga, čiji će obim i intenzitet biti ekvivalentan složenosti borbenih uslova. Svako neuvažavanje novonastalih konkretnih uslova, promenjenih našom voljom ili silom nametnutih dejstava protivničke strane, označava tvrdoglavo sprovođenje početnih direktiva ili odluka i izlaganje jedinica brojnim iznenađenjima, a pre svega velikim gubicima. S druge strane, to znači da se efikasnim transformisanjem oružanih snaga i njihovih aktivnosti uspešno realizuju sadržaji pojedinih oblika oružane borbe, odnosno borbenih dejstava i efikasno ostvaruju ciljevi oružane borbe i ONOR-a. Budući da su oružane snage raspoređene na teritoriji cele zemlje, a u ratu razvijene prema planovima upotrebe na ratištu (vojištima), i da se pri obavljanju najvažnijih zadataka oslanjaju na postojeće ljudske i materijalne kapacitete društva, opravdano se postavlja pitanje da li pojam transformacije i njenu sadržinu treba vezivati samo za oružane snage i njihove mirnodopske i ratne aktivnosti. Pitanje se, u stvari, svodi na problem da li se transformacija oružanih snaga može uspešno izvesti, a to znači i razumeti, bez sličnih aktivnosti kod drugih subjekata u ostalim oblastima društvenog života. To je posebno značajno i zato što su učesnici ONOR-a izvan oružanih snaga organizatori neoružanog suprotstavljanja agresiji, odnosno stvaraoci uslova za izvođenje drugih oblika borbe i opštenarodnog otpora. Stoga

je normalno da, osim oružanih snaga, jasnu viziju svoga prilagođavanja treba da imaju i svi drugi subjekti sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

DOKTRINARNI STAVOVI O TRANSFORMACIJI ORUŽANIH SNAGA PRI PRELASKU IZ KOMBINOVANOG U PARTIZANSKI OBLIK ORUŽANE BORBE

Principi, pravila ili uputstva o transformaciji oružanih snaga ili njihovih delova mogu se izvesti na osnovu analize ratnih iskustava i predviđanja toka i sadržaja oružane borbe, kao i tumačenja savremenih doktrinarnih odredaba o načinu eventualne upotrebe zaraćenih strana. To znači da se o našim opredeljenjima o transformaciji oružanih snaga u naslovljenim i drugim uslovima može govoriti tek na osnovu valjane teorije i verifikovane mirnodopske vežbovne, a osobito ratne prakse.

Postojeće teoretske odredbe o transformaciji su još uvek skromne, nedovoljno konkretne i sređene. Na drugoj strani, o njoj imamo bogatu ratnu faktografiju, kako u domaćim, tako i u stranim izvorima, čijim se analitičko-kritičkim proučavanjem mogu izvesti korisne pouke.⁴

U *Strategiji oružane borbe* (str. 105–106) nalazi se sledeći stav: „Kopnena vojska treba da održi što veći deo kompaktne slobodne teritorije i više kompaktnih slobodnih teritorija na privremeno zaposednutoj teritoriji. U slučaju većeg narušavanja kompaktnosti teritorija SFRJ, kopnena vojska postepeno prilagođava svoju organizaciju, oblike oružane borbe i načine izvođenja borbenih dejstava u promenjenim uslovima. U svim uslovima ona mora očuvati borbenu i manevarsku sposobnost za nanošenje snažnih udara snagama agresora na celoj jugoslovenskoj teritoriji”.

U odnosu na prethodni stav, koji se odnosi na Kopnenu vojsku, mogu se zauzimati i vrednovati isti stavovi o transformaciji ostalih vidova oružanih snaga, pa i Teritorijalne odbrane u celini.

⁴ Parcijalni teorijski materijali o transformaciji nalaze se u *Strategiji oružane borbe*, u knjigama Nikole Ljubičića, Branka Mamule i u knjizi Boška Todorovića i Grge Čičin-Saina.

Strategija oružane borbe daje jasne polazne stavove o primeni oblika oružane borbe i o njihovom sprovođenju prema ratnoj situaciji na ratištu SFRJ i u njenom bližem okruženju.

„Koji će od tih oblika oružane borbe biti primenjen i kada, zavisiće od cilja agresije, odnosa snaga, vojnostrategijske situacije i strategijskog položaja naših i agresorovih oružanih snaga... Primenjivaće se onaj oblik oružane borbe koji je u datim uslovima moguć, efikasan i racionalan”.⁵

„U toku opštenarodnog odbrambenog rata, vojno-politički i vojnostrategijski uslovi oružane borbe mogu se menjati od težih ka lakšim i obrnuto... To znači da će u dugotrajnom ratu dolaziti do transformisanja jednog oblika oružane borbe u drugi”.⁶

„Primena frontalnog, kombinovanog i partizanskog oblika oružane borbe u skladu sa vojno-političkom i vojnostrategijskom situacijom na ratištu i šire, kao i njihovo transformisanje uporedo sa promenama te situacije omogućava uspešno vođenje opštenarodnog odbrambenog rata u svim ratnim uslovima ...; uspešnu primenu svih oblika borbe i opštenarodnog otpora i njihovo kombinovanje sa oružanom borbom ...; uspešno kombinovanje svih vidova i oblika borbenih dejstava na frontu, privremeno zaposednutoj teritoriji i u našoj pozadini u taktičkim, operativnim i strategijskim razmerama ... Frontalni, kombinovani i partizanski oblik oružane borbe daju široke mogućnosti za pravovremeno i uspešno prilagođavanje svim mogućim vojno-političkim i vojnostrategijskim situacijama na jugoslovenskom ratištu i šire. Oni su ujedno najefikasnija sredstva menjanja tih uslova u vlastitu korist. Prilagođavanjem vojno-političkim i vojnostrategijskim uslovima i njihovim menjanjem u vlastitu korist, primenom odgovarajućeg oblika oružane borbe, osigurava se neprekidnost oružane borbe i opštenarodnog odbrambenog rata sve do slamanja agresije”...⁷

Navedeni stavovi iz *Strategije oružane borbe*, i pored toga što su precizni, zahtevaju širu razradu, a pre svega sagledavanje mesta i uloge oružanih snaga i drugih subjekata u pojedinim oblicima oružane borbe, oblicima i vidovima borbenih dejstava i drugim strategijsko-operativnim i taktičkim situacijama.

⁵ *Strategija oružane borbe*, 1983., str. 179.

⁶ *Isto*, str. 181.

⁷ *Isto*, str. 181–182.

Neke odredbe *Strategije oružane borbe* mogu da se podvrgnu kritičkoj analizi, takođe radi njihove dalje i preciznije obrade. Na primer, u prethodnom stavu se kaže da će se primenjivati oblik oružane borbe koji je u određenim uslovima moguć, efikasan i racionalan. To je potpuno tačno, međutim u *Strategiji oružane borbe* nailazimo i na sledeću konstataciju: „Frontalni oblik oružane borbe primenjuje se na početku svake agresije na našu zemlju, bez obzira na njen cilj i odnos snaga”.⁸

U odnosu na navedeni stav, ispada da ćemo svakoj agresiji suprotstaviti frontalni oblik oružane borbe i da će se tim oblikom stvarati uslovi za uspešnu primenu kombinovanog oblika oružane borbe. Po toj analogiji, u kombinovanom obliku stvaraju se takođe uslovi za uspešan prelazak i efikasno vođenje partizanskog oblika oružane borbe, a u „poslednjem” partizanskom obliku oružane borbe stvaraju se uslovi za uzlaznu transformaciju – prelazak oružanih snaga na kombinovani oblik oružane borbe. Takav redosled vođenja oružane borbe niko ne može unapred da predvidi i planira. Jer, nameće se pitanje šta se dešava u situacijama kada agresija otpočne „obrnutim frontom”, odnosno dejstvima artiljerijsko-raketnih, vazduhoplovnih i strategijsko-operativnih vazdušnih desanata jedinica po dubini teritorije (iz vlastite pozadine). Istovremeno sa tim dejstvima, ili posle njih, može da otpočne prodor oklopno-mehanizovanih jedinica na osnovnim (očekivanim ili neočekivanim) strategijsko-operativnim pravcima. Dejstva koalicioni snaga preko granice sa kružne ili polukružne osnove, u odnosu na dejstva po dubini, mogu da otpočnu sa „planskim zakašnjenjem”. Ona, ujedno, mogu biti začetak daljeg toka rata a da tzv. dubinska dejstva u okviru prvog udara demonstriraju sve sadržaje početnog perioda rata, među kojima princip iznenađenja u tom periodu rata i u začetku daljeg toka rata čini njihovu osnovnu karakteristiku. Osim toga, potencijalni agresor može izabrati strategijsko-operativne pravce na kojima će, dubokim obuhvatima i brzim prodorima, u relativno kratkom vremenu nastojati da izvede odsecanje krupnih strategijsko-operativnih sastava i time kompromituje odbranu na pravcima gde je ona najbolje organizovana i gde se može najupornije izvoditi. Fizionomija takve agresije je

⁸ Isto, str. 182.

moguća, jer su udarne mogućnosti neprijateljevih snaga objektivno velike, čak i onda ako agresiju ne otpočne upotrebom NHB oružja. U takvim i sličnim situacijama najkrupniji sastavi naših oružanih snaga mogu da se nađu već u prvim danima rata na privremeno zaposednutoj teritoriji (PZT), i to od najnižih taktičkih jedinica, združenih taktičkih jedinica, preko operativnih jedinica, do drugih privremenih sastava i grupacija.

Takve moguće varijante oružanog ugrožavanja SFRJ, što potvrđuje i ratna praksa iz nekih lokalnih sukoba (Vijetnam – Kampučija), dovode u sumnju prethodni stav iz *Strategije oružane borbe*, da će se na početku svake agresije primeniti frontalni oblik oružane borbe.

Na takvu tvrdnju, koju ne treba posebno obrazlagati, ukazuju ogromne tehničko-tehnološke i manevarske mogućnosti potencijalnih agresora, koje se najintenzivnije manifestuju na početku agresije. S druge strane, početni period rata u nas nije obrađivan u navedenoj varijanti, niti nam doktrinarne odredbe o njemu daju elementarna saznanja o mogućim načinima njegovog vođenja, a time ni o ponašanju oružanih snaga i društva, nasuprot postupcima agresora i njegovim težnjama.

Realne procene upućuju na zaključak da će u najtežoj varijanti oružanog ugrožavanja bezbednosti zemlje naše oružane snage primeniti kombinovani oblik oružane borbe, sa mogućnošću bržeg ili sporijeg prelaska na partizanski oblik oružane borbe i obrnuto.

U knjizi Branka Mamule *Savremeni svijet i naša odbrana* najcelovitije se izlažu pitanja transformacije, pod posebnim naslovom *Transformiranje oblika oružane borbe i oblika vojne organizacije*.⁹ Admiral Mamula se najviše približio smislu i zahtevima transformacije, jer prezentuje interesantna zapažanja o tom kompleksnom problemu. Tu se, međutim, moglo govoriti, pre svega, o transformaciji oblika vojne organizacije, a zatim o transformaciji pojedinih ili svih oblika oružane borbe, a ne obrnuto. Utoliko više što su transformacija oruža-

⁹ Boško Todorović i Grgo Čičin-Šain u knjizi: *Organizovanje i vođenje oružane borbe i drugih oblika opštenarodnog otpora na privremeno zaposednutoj teritoriji*, na str. 123, izlažu pitanje transformacije, uzgredno se zadržavajući na transformaciji oblika oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu. Ilija Nikezić u članku *Transformacija oblika oružane borbe i vojne organizacije na iskustvima iz narodnooslobodilačkog rata*, „Vojno delo” broj 5/85, str. 36–44, takođe govori o tom problemu.

nih snaga i oblika oružane borbe u dopunjujućem, a to znači i u uslovljavajućem odnosu.

Prema mišljenju Branka Mamule transformaciju omogućuju jedinice Teritorijalne odbrane i partizanske jedinice Jugoslovenske narodne armije. Taj stav je potpuno tačan i predstavlja najvažniji dokaz da sadržaj pojedinih oblika oružane borbe zavisi od oblika vojnog organizovanja. Autor smatra da prelaskom na partizanski oblik oružane borbe mi se nećemo odreći sistema rukovođenja i komandovanja u JNA. On ostaje, ali se prilagođava. U procesu transformacije dolazi do brojnih pretpočinjavanja jedinica JNA štabovima TO kad su istrošene i imaju velike gubitke, ali se ni tada nećemo odreći jedinica JNA. One će tada dejstvovati u manjim sastavima na partizanski način, a odmah po stvaranju uslova vrši se ukрупnjavanje jedinica i izvode rešavajuće operacije.¹⁰ Prema tome, transformacija označava kako usitnjavanje, tako i ukрупnjavanje oružanih snaga, ili se taj proces može odvijati i kombinovano.¹¹

Transformaciju oružanih snaga i oblika oružane borbe B. Mamula opravdano posmatra kao jedinstven, a ne odvojen proces. Prema njegovom mišljenju, bogatstvo sadržaja i oblika toga procesa ne može se detaljno opisivati u obliku instrukcija za teorijsko i praktično delovanje u stvarnim uslovima. Ta konstatacija nije sporna, ali su, i pored toga, sasvim izvesne procene, određena predviđanja i globalna usmerenja i rešenja neophodna i moguća. Ratna stvarnost je ostavila mnoštvo negativnih poruka, i to baš o situacijama na kojima inferiorna strana traži određena rešenja za sebe u najnepovoljnijim borbenim (ratnim) uslovima. Zbog toga je nužno da u planovima upotrebe naših oružanih snaga postoje i razrađene „aneks varijante” o transformaciji oružanih snaga u najsloženijim uslovima ratne zbilje.

Sve to ukazuje na potrebu da nam doktrinarne odredbe o transformaciji, moraju imati konkretna teleološka usmerenja za obavljanje zadataka iz planova priprema u miru i planova upotrebe oružanih snaga u ratu.

Osim toga, transformaciji ne podležu samo jedinice koje su pretrpele velike gubitke („istrošene jedinice”) nego i one

¹⁰ Branko Mamula, *Savremeni svijet i naša odbrana*, VIZ, Beograd, 1985. str. 172.

¹¹ Ilija Nikezić, *isto*, piše da transformacija ne znači usitnjavanje oružanih snaga.

koje u dotadašnjim dejstvima nisu imale veće gubitke ili nisu, čak, ni učestvovala u borbenim dejstvima. To se odnosi, pre svega, na jedinice JNA koje su opremljene težom tehnikom, ali i na manevarske (partizanske) jedinice TO koje ne mogu da opstanu u prvobitnom sastavu zbog nepovoljnih zemljišnih uslova, na primer: manevarske jedinice TO u ravničastim delovima zemlje ili korpusi JNA sa celokupnom, osobito težom tehnikom na privremeno zaposednutoj teritoriji.

Uz dužno poštovanje i uvažavanje tradicije i urođenog patriotizma, naše rukovođenje i komandovanje treba da nađe optimalna rešenja i za tzv. neželjene, ali sasvim izvesne borbene situacije.

Navedena razmišljanja ukazuju na činjenicu da transformaciji, modifikaciji, reorganizaciji, preformiranju, preobražaju ili prilagođavanju, bez obzira na objektivne poteškoće, moramo posvetiti mnogo veću pažnju. Njeno uspešno sprovođenje u složenim ratnim uslovima pretpostavlja visok nivo obučenosti oružanih snaga u iznalaženju najadekvatnijih rešenja u najtežim situacijama, kao i pripremljenost i vitalnost subjekata sistema ONO i DSZ, koji sve to mora obezbediti i za sebe i za oružane snage.

Iz navedenog je jasno da nam u zvaničnim doktrinarnim dokumentima nedostaju kompleksnije teorijske analize o transformaciji, pre svega naših oružanih snaga i njihovih delova (jedinice, komande i štabovi JNA i TO svih nivoa), a zatim i oblika i vidova borbenih dejstava, odnosno načina njihove upotrebe u oružanoj borbi. Taj nedostatak se može prevazići uklapanjem novih saznanja (rezultata) o transformaciji oružanih snaga, dobijenih istraživanjem mirnodopske, osobito bogate ratne empirije, u doktrine vidova, doktrinu TO i strategiju oružane borbe. Time bi ta, za oružanu borbu relevantna pojava našla mesto koje joj, s obzirom na značaj, pripada u teoriji i praksi ratne veštine.

VRSTE TRANSFORMACIJA

Pojedine vrste transformacije mogu se razlikovati na osnovu izvesnih kriterijuma, kao što su: vreme, obim, osnova (smer), pripremljenost i sadržaj izvođenja transformacije oružanih snaga.

a) *Vreme izvođenja transformacije*

Brojne mere i aktivnosti koje se povremeno preduzimaju u mirnodopskom periodu na menjanju organizacijsko-formacijskog sastava oružanih snaga ukazuju na postojanje mirnodopske transformacije ili reorganizacije oružanih snaga. Za razliku od mirnodopske, postoji ratna transformacija, i one se međusobno razlikuju po više osnova. Najvažnija razlika među njima je u realizaciji pojedinih, i to različitih sadržaja u posebnim uslovima, i to što je mirnodopska transformacija izraz vlastite volje i potreba, dok je ratna transformacija posledica nametnutih i nepovoljnih borbenih i drugih uslova. Ona je izraz nužde, ali i praktična manifestacija naše težnje i naših realnih mogućnosti da se efikasno parira svim dejstvima neprijateljevih snaga i eventualne posledice svedu na najmanje.

U okviru mirnodopske transformacije, jedna od najvažnijih aktivnosti jeste mobilizacija oružanih snaga i svih subjekata sistema ONO i DSZ, odnosno stvaranje ratnog sastava oružanih snaga pre izvođenja oružane agresije. Značaj tog pitanja za ONOR potvrđuje podatak da skoro sve naše strategijsko-operativne, kao i združene taktičke jedinice imaju minimalno mirnodopsko jezgro. U Teritorijalnoj odbrani, osim malobrojnog mirnodopskog jezgra u štabovima, sve jedinice se nalaze uglavnom u rezervnom sastavu. Problem mobilizacije razumljiv je sam po sebi, ali se često zaboravlja na uslove njenog izvršenja. To pitanje je izuzetno važno, jer doktrine potencijalnih agresora pripremaju efikasna rešenja da u okviru prvog udara i njegovog iznenadnog otpočinjanja spreče izvršenje mobilizacije, odnosno konstituisanje ratnog sastava. To znači da će u primeni doktrine vazdušno-kopnene bitke i drugih savremenih doktrina na našem ratištu prve na udaru biti snage koje se mobilišu. To je u našim uslovima ratni ili drugi ešelon, odnosno ešelon po dubini ili snage koje slede.

Ukoliko dođe do strategijsko-operativnog iznenađenja, pored izvršenja mobilizacije gotove jedinice JNA jednovremeno će izvoditi borbena dejstva, i to kako protiv unutrašnjih i spoljnih snaga specijalnog rata, tako i protiv vazdušnih desanata i jedinica koje su najviše prodrle na našu teritoriju. To će, ujedno, biti najčešći ratni slučajevi, i zato tematiku i obučavanje za izvršenje mobilizacije treba prilagoditi takvim

uslovima. Manji broj jedinica sa najvišim stepenom borbene gotovosti (gotove jedinice RV i PVO, RM, granične jedinice, jedinice veze i druge) obavljaju borbene zadatke u sastavu u kojem ih je zatekla oružana agresija, i tako stvaraju uslove za formiranje ratnih oružanih snaga.

Gotove jedinice JNA i jedinice TO koje se vremenski najbrže mobilišu garancija su da će mobilizacija biti zaštićena i uspešno izvedena. To je i najvažnija aktivnost na prelazu iz mirnodopskog u ratno stanje, kojom se mirnodopske oružane snage i društvo preobražavaju i prelaze na dejstva i rad u ratnim uslovima.

Za razliku od mirnodopske, ratna transformacija se najbolje može shvatiti kroz istraživanje, dobijanje i proveru njenog sadržaja. Ona se, u stvari, može najpotpunije razumeti ukoliko se istraživanjem sagledaju i uoče razlike između najvažnijih borbenih aktivnosti i drugih postupaka, te njihovih specifičnosti u pojedinim periodima rata (početni, dalji i završni), i pojedinim oblicima oružane borbe.

b) Obim izvođenja transformacije

Zavisno od razmera i intenziteta izvođenja, transformacija može da bude delimična ili potpuna, i obe mogu da se izvedu u mirnodopskom periodu i u toku rata.

Po završetku narodnooslobodilačkog rata izvedene su brojne reorganizacije (transformacije) naših oružanih snaga radi prilagođavanja vojno-političkoj stvarnosti u bližem i širem okruženju naše zemlje. Potvrda za delimične promene su različite oscilacije u formiranju teritorijalno-partizanske komponente sve do 1968. godine, kada su Teritorijalnoj odbrani definitivno određeni forma, mesto i uloga u okviru oružanih snaga.

Pod delimičnom transformacijom u ratnom periodu podrazumevamo sve promene vojnog organizovanja (usitnjavanje, ukрупnjavanje, objedinjavanje, pretpočinjavanje, formiranje novih sastava) i načina izvođenja borbenih dejstava od otpočinjanja agresije do prelaska na partizanski oblik oružane borbe. U kombinovanom obliku oružane borbe težište borbenih dejstava može da bude na frontu ili na PZT pa se takođe može reći da se radi o delimičnoj transformaciji, jer težište

frontalnih ili partizanskih borbenih dejstava može više puta, i za duže vreme, da bude na kombinaciji ukupnih borbenih dejstava, odnosno da se prenosi sa fronta na PZT, i obrnuto.

Delimična transformacija oružanih snaga čini granicu između kombinovanog i partizanskog oblika oružane borbe, ali i skup unapred stvorenih uslova za planski prelazak oružanih snaga na takav organizacijsko-formacijski sastav, koji će omogućiti uspešnu realizaciju partizanskog oblika oružane borbe.

Bez obzira na različit obim transformacije od početnog perioda rata do prelaska na partizanski oblik oružane borbe, smatra se da se sve do tog trenutka radi o delimičnoj transformaciji. Naime, sve do prelaska na partizanski oblik oružane borbe glavne snage JNA i znatan deo jedinica TO još uvek se nalaze na frontu i u vlastitoj pozadini. Tek kada se glavne snage JNA i TO (oko 2/3) preformiraju u takve organizacijske oblike da mogu uspešno da izvode dominantna partizanska borbena dejstva (partizanski oblik oružane borbe) i kada veći deo ratišta SFRJ ili ratište u celini postane PZT, može se smatrati da je izvedena potpuna transformacija. U tim uslovima gotovo sve snage (glavne snage JNA i TO) izvode borbena dejstva po načelima partizanske taktike. Tada su i partizanski oblik oružane borbe na PZT i sama PZT, kao strategijske kategorije, dobili svoju fizionomiju, kojom se on razlikuje od prethodnih oblika oružane borbe.

Zavisno od trajanja, zahvaćenosti prostora – teritorije, nivoa komandi, štabova, broja i nivoa jedinica i ustanova oružanih snaga koje joj podležu, transformacija može biti strategijska, operativna i taktička. Potpuna obrada tih pitanja nalaže posebnu i preciznu razradu specifičnosti između pojedinih nivoa, što bi zahtevalo znatno više prostora.

c) *Uzlazna, silazna i kombinovana transformacija*

Zavisno od osnova (polazišta) i smera izvođenja, transformacija može biti uzlazna ili progresivna, kakva je bila, na primer, u našem narodnooslobodilačkom ratu. U procesu postepenog ostvarivanja i permanentnog kvalitativnog i kvantitativnog narastanja oružanih snaga (od grupe boraca, preko odeljenja, četa, partizanskih odreda, brigada, divizija, korpusa

i armija, do grupe armija), menjao se i način vođenja borbenih dejstava, kao i sadržina oblika oružane borbe u celini.

Na osnovu analize lokalnih ratova vođenih posle drugog svetskog rata, može se zaključiti da je i u njima bilo procesa u kojima je transformacija oružanih snaga išla od nižih ka višim formama vojnog organizovanja, i obrnuto. Posebno su karakteristični oslobodilački ratovi Alžira, Indokine, Vijetnama, i drugi.

Postoji, međutim, i tzv. silazna ili regresivna transformacija, koja se posebno manifestovala u SSSR-u, i to u početnom periodu drugog svetskog rata. Slično je bilo i kod oružanih snaga SAD u Vijetnamu, zatim oružanih snaga Kampučije, kod sovjetske armije u Avganistanu itd.

Silaznu transformaciju sa dosta sigurnosti očekujemo i u nas u eventualnom ONOR-u, i to u uslovima krajnje nepovoljnog odnosa snaga po naše oružane snage. Njena konkretna forma sa globalnim sadržajem može se predvideti i teorijski uopštiti, a zatim praktično pripremiti i proveriti na konkretnim modelima u mirnodopskom periodu.

Uvođenjem kategorije privremeno zaposednute teritorije omogućeno je jednovremeno izvođenje silazno-uzlazne ili kombinovane transformacije, pri čemu su mogući brojni modaliteti u oba smera. Masovnost netipiziranih formi pri formiranju različitih organizacijskih oblika i načina izvođenja borbenih dejstava na PZT, frontu ili vlastitoj pozadini nemoguće je unapred predvideti. Još je teže propisati specifičnosti mogućih formi i pravilske odredbe u vezi sa njihovim angažovanjem u različitim uslovima pojedinih oblika oružane borbe.

Pa ipak, globalne aktivnosti od kojih se sastoji transformacija i za koje procenjujemo da će se sigurno desiti treba unositi, ako ne u planove upotrebe, ono barem u određene separate (aneksi), koji će biti sastavni delovi planova upotrebe oružanih snaga.

d) *Planska i prinudna transformacija*

S obzirom na pravovremenost preduzetih mera, transformacija može biti planska (pravovremena) ili prinudna (stihijna), odnosno nametnuta. Prednosti prve i slabosti druge mogu se naslutiti, i zato ne treba posebno objašnjavati kakva transformacija treba da bude u našim uslovima.

Izučavanjem stranih i domaćih ratnih i mirnodopskih iskustava može se sa velikom verovatnoćom predvideti šta treba činiti u mirnodopskom periodu na planu pripremanja, a osobito obučavanja oružanih snaga za uspešno transformisanje u eventualnom opštenarodnom odbrambenom ratu.

PRETPOSTAVKE ZA USPEŠNO IZVOĐENJE TRANSFORMACIJE ORUŽANIH SNAGA PRI PRELASKU IZ KOMBINOVANOG U PARTIZANSKI OBLIK ORUŽANE BORBE

Transformacija oružanih snaga pri prelasku iz kombinovanog u partizanski oblik oružane borbe, obavlja se u situacijama kada se prethodnim (dotadašnji) oblicima vojne organizacije i načinom njihovog angažovanja više ne mogu ostvariti ciljevi strategijskog značaja na našem ratištu.

Za razumevanje transformacije oružanih snaga u tim uslovima nužno je da postoji jasna i jedinstvena predstava o našim snagama: teritorijalnim i partizanskim jedinicama JNA i drugim jedinicama oružanih snaga, toku i rezultatima dotadašnjih borbenih dejstava, stanju u kojem se nalaze oružane snage u fazi transformacije i vremenu potrebnom za prelazak na partizanski oblik oružane borbe.

Transformacija oružanih snaga je, proces koji započinje u prvim danima početnog perioda rata, nastavlja se kroz dalji tok rata i traje do njegovog završetka. Stoga je ona dugotrajan i složen proces, i ne može se vezati za određeni vremenski rok, zamišljenu ili konkretno određenu zemljišnu liniju ili prostoriju na određenom delu ratišta ili vojišta.

Dugotrajnost izvođenja transformacije stvara uslove da sve jedinice ne menjaju jednovremeno svoj prvobitni sastav, nego se to obavlja postepeno i temeljito, uz usmeravanje, a to znači planski i bez prinude od strane neprijateljevih snaga.

Glavna aktivnost koja je prati u uslovima postepenog prenošenja težišta borbenih dejstava (oružane borbe) sa fronta na PZT sastoji se u napuštanju standardne vojne organizacije, koja se sastoji, uglavnom, od združeno-taktičkih ili operativnih jedinica ili privremenih sastava. Klasične formacije se zamenjuju vojnoorganizacionim oblicima koji mogu da izvede

borbena dejstva u promenjenim uslovima i tako održe kontinuitet oružane borbe. U takvim uslovima ostvaruje se tzv. silazna transformacija, ali sa jednovremenom upotrebom novih jedinica – sastava i mnogo efikasnijim izvođenjem partizanskih borbenih dejstava.

U toj kritičnoj i najvažnijoj fazi transformacije postavlja se pitanje o obliku (forma) jedinica koje treba formirati od korpusa, divizija, brigada i drugih sličnih jedinica i sastava. Dosadašnja ratna praksa ukazuje na činjenicu da treba formirati, u većini, jedinice ranga čete, bataljona, odreda do brigada. U stvari, to će biti jedinice koje su za vreme izvođenja kombinovanog oblika oružane borbe, ili čak od početka rata, pokazale najviše upornosti, žilavosti i koje su, služeći se partizanskom taktikom, postigle najbolje rezultate na privremeno zaposednutoj teritoriji.

U ravničastim delovima našeg ratišta težište u transformaciji će se svoditi na formiranje osnovnih i drugih nižih taktičkih jedinica. U takvim, za izvođenje partizanskih borbenih dejstava nepovoljnim zemljišnim uslovima, za razliku od drugih delova zemlje, formirane su manevarske jedinice specifičnog sastava, jer im to omogućuje brže transformisanje (usitnjavanje, zauzimanje rastresitog rasporeda, izvođenje masovnih i diverzantskih borbi, ali po potrebi i u povoljnijim taktičkim situacijama i ukрупnjavanje radi izvođenja masovnih bojeva i drugih – viših oblika borbenih dejstava). Značajno je i to što se izvođenjem navedenih aktivnosti izbegava stvaranje rentabilnih ciljeva, po kojima bi uspešno dejstvovala neprijateljeve oklopno-mehanizovane jedinice, helikopterski desanti, avijacija ili artiljerijsko-raketne jedinice. U slučaju upotrebe oružja za masovno uništavanje njihov efekat će biti znatno manji, jer su združeno-taktičke jedinice i drugi jači sastavi „razbijeni” na veći broj manjih jedinica.

Na brdsko-planinskim delovima ratišta moguć je opstanak i krupnijih sastava, čak i operativnih (na PZT se stvaraju novi sastavi), s tim što je njihovo vremensko zadržavanje u takvim uslovima iz poznatih razloga ograničeno.

U gradovima i drugim naseljima borbena dejstva izvode grupe boraca, odeljenja, a u povoljnijim uslovima vodovi i jači sastavi. Formiranje takvih jedinica je karakteristično za privremeno zaposednute gradove i delove teritorije koje neprijatelj

uspešno obezbeđuje i kontroliše, i u kojima je gustina njegovog rasporeda (grupisanje) veća od 10–12 vojnika po kvadratnom kilometru.

Tako usitnjene jedinice izvode u prvo vreme pretežno samostalne i masovne borbe i, posebno diverzantska dejstva. Time se održava kontinuitet oružane borbe, razvlače neprijateljeve snage, prisiljavaju se na defanzivna dejstva i stvaraju uslovi za uzlaznu transformaciju i izvođenje (pored nižih) i najviših oblika borbenih dejstava (operacije).

Posle uspešnog izvođenja tog oblika transformacije jedinice JNA i TO prelaze ponovo na kombinovani oblik oružane borbe. To je, ujedno, dokaz da se partizanskim oblikom oružane borbe ne mogu ostvariti ciljevi završnog perioda opštenarodnog odbrambenog rata, odnosno rata u celini.

1. Uspešna ratna transformacija uglavnom se sadrži u kvalitetu već postojeće vojne organizacije i njene obučenosti za izvođenje partizanskih borbenih dejstava u svim periodima rata. To je i polazna pretpostavka za uspešno izvođenje transformacije kako oružanih snaga, tako i oblika oružane borbe, jer je to jedinstven i neodvojiv proces. Međutim, transformacija oblika oružane borbe nemoguća je bez transformacije oblika vojne organizacije, a ne obrnuto, kako to neki autori tvrde.

2. Pored toga, osnovni uslov za uspešno suprotstavljanje oružanoj agresiji i postepeno otpočinjanje transformacije pojedinih jedinica jeste efikasno angažovanje mirnodopskog ešelona JNA radi sprečavanja iznenadne agresije i neutralisanja posledica prvog udara.

3. Za uspešno obavljanje odlučujućeg zadatka od strane gotovih snaga nužno je da teritorija, odnosno ratište, bude uređeno za zaštitu i preživljavanje jedinica i stanovništva i da bude obezbeđeno materijalnim rezervama za dugotrajno vođenje opštenarodnog odbrambenog rata.

4. Obučenost mirnodopskog i ratnog ešelona mora da bude na takvom nivou da se stvaranje ratnih oružanih snaga može brzo obaviti i da se, po potrebi, u najtežoj varijanti agresije odmah može preći na izvođenje partizanskih borbenih dejstava u svim uslovima, na svim mestima, a posebno u gradovima i drugim naseljima. To je posebno značajno stoga

što će agresor nastojati da što pre zaposedne strategijsko-operativna težišta na ratištu, pre svega gradove, i što će u njima, i preko njih, težiti da ostvari strategijske ciljeve agresije.

5. Teritorijalna odbrana, u okviru jedinstvenih oružanih snaga, značajna je garancija da JNA u određenom vremenu, s osloncem na nju, može izvesti uspešnu transformaciju svojih komandi, jedinica i ustanova i brzo pristupiti izvođenju partizanskih borbenih dejstava. U okviru Teritorijalne odbrane 3/4 prostornih jedinica na ratištu SFRJ, formiranih od odeljenja do odreda TO (1/4 otpada na manevarske jedinice), namenjene su i obučene za izvođenje partizanskih borbenih dejstava. Vezanost tih jedinica za vlastitu teritoriju, na kojoj su i formirane, i njihova usitnjenost, pored dobrih, ima i slabe strane. Njihova transformacija na taktičkom nivou u smislu ukрупnjavanja, pridavanja i prepočinjavanja, kao i izvođenje samostalnih partizanskih borbi i diverzantskih dejstava, ili usklađenost i izvođenje borbenih dejstava zajedno sa jedinicama JNA, na malom prostoru, jeste uslov njihovog fizičkog opstanka. Istu namenu imaju i partizanske brigade TO, kao i partizanske jedinice JNA, ukoliko nisu angažovane za izvođenje borbenih dejstava na frontu ili u vlastitoj pozadini.

6. U strukturi naših oružanih snaga partizanski ešelon čini respektivnu snagu, jer je od ukupnog broja svih jedinica više od 50 odsto spremno za izvođenje partizanskih borbenih dejstava, i to u početnom periodu rata, a u daljem toku rata još više. Jedini uslov za potpuno angažovanje partizanskog ešelona jeste uspešno izvršena mobilizacija celokupnog ratnog sastava.

7. Efikasno izvođenje partizanskih borbenih dejstava od prvog dana rata pretpostavka je za kompenziranje izvesne inferiornosti naših oružanih snaga i neutralisanje prednosti agresora, koje su realne i koje se čak očekuju u početnom periodu rata. Pri tome je moguće da, zbog siline prvog udara, osobito ako je otpočeo iznenadno, dođe do izvesnog narušavanja ratne organizacije oružanih snaga i planova upotrebe pojedinih jedinica Jugoslovenske narodne armije i Teritorijalne odbrane. Uspostavljanje narušene koordinacije i „buđenje” stanovništva iz prvobitnog šoka mogući su samo ako se borbena dejstva izvode planski i uspešno, ali i prema nametnutoj situaciji. Bobrena dejstva čine okosnicu naoružanja.

nog suprotstavljanja agresiji i zalogu brzog uspostavljanja narušenog sistema vlasti, a time i sistema odbrane.

8. Stvaranje slobodnih teritorija u daljem toku rata takođe je značajna pretpostavka za ostvarenje funkcije dela snaga JNA i TO na PZT u svim oblicima oružane borbe, a naročito kada ona postane stratezijska kategorija. Privremeno zaposednuta teritorija, inače, „narasta” do stratezijskog nivoa u uslovima kada veći deo ili ratište u celini postane PZT, a partizanski, umesto kombinovanog oblika oružane borbe otpočne sa ostvarivanjem svoje funkcije. Odmor, ishrana, zbrišnjavanje i popuna jedinica, a zatim priprema borbenih dejstava, politička i vojna mobilizacija ljudi u uslovima PZT mogu da se ostvare samo u okviru slobodnih teritorija.

9. Neprekidna i aktivna borbena dejstva, usklađena sa neoružanim suprotstavljanjem agresoru u gradovima na PZT i u privremeno zaposednutim gradovima, ratna organizacija života i rada, a pre svega organizovana i raznovrsna proizvodnja za potrebe oružanih snaga i stanovništva, glavna su prepreka agresoru da uspostavi okupacioni sistem vlasti. S druge strane, funkcionisanje naše vlasti označava postojanje elementarnih uslova neophodnih za nesmetano izvođenje transformacije od strane svih nosilaca oružane borbe i pružanje opštenarodnog otpora.

10. Od idejnih pretpostavki i trajno opredeljenih stavova treba spomenuti jedinstvo i povezanost ciljeva oružane borbe i neoružanog suprotstavljanja, pravedni i odbrambeni karakter rata, oslonac na sopstvene snage i stanovništvo, te neprekidno suprotstavljanje agresoru svim oblicima i vidovima borbe i opštenarodnog otpora.

Potenciranje navedenih pretpostavki, bez njihovog šireg obrazlaganja, ukazuje na činjenicu da se transformacija oružanih snaga i njihov prelazak iz kombinovanog u partizanski oblik oružane borbe ne izvodi na osnovu jedne direktive. To je proces koji se priprema i ostvaruje u dužem vremenskom periodu i koji ispunjava suštinu oružane borbe, te se ne može razmatrati izvan konteksta njenog sadržaja. To je, dakle, složen, postepen, dugotrajan, planski i usmeravajući proces čije su specifičnosti različite zavisno od perioda rata i oblika oružane borbe kojem on prethodi.

SADRŽAJ TRANSFORMACIJE

Celovitom obradom ovog pitanja otkrivaju se smisao i suština transformacije oružanih snaga, kao i sadržaj transformacije oblika oružane borbe. Sve to pretpostavlja spoznaju uzroka njihove neophodne i nerazdvojne metamorfoze, ali i uslova u kojima se taj proces odvija.

Planskoj ili prinudnoj transformaciji pribegava inferiorna strana radi izlaska iz nepovoljnog strategijsko-operativnog položaja. Nepovoljno stanje je posledica dotadašnjeg toka borbenih dejstava (oružana borba), koje se manifestuje osetnim gubicima, a to znači i krajnje nepovoljnim odnosom snaga koji je ostvaren na pravcima angažovanja glavnih agresorovih snaga.

Promenom organizacijskog sastava naših oružanih snaga i načina njihovog borbenog angažovanja traži se izlazak iz krize, nastavljanje kontinuiteta oružane borbe i dalje uspešno ostvarivanje planiranih ciljeva.

Na prelazu iz kombinovanog u partizanski oblik oružane borbe sadržaj transformacije čine konkretne promene u organizacijsko-formacijskom sastavu komandi JNA, štabova TO, jedinica i ustanova oružanih snaga. U sistemu rukovođenja i komandovanja formiraju se nove ili rasformiraju pojedine komande i štabovi, naročito u privremenim sastavima, objedinjava se deo komandi JNA i štabova TO, dele se komande i štabovi na dva ili više delova, posebno na PZT i odvojenim operativnim pravcima, a moguće su i druge kombinacije. Osim toga, traže se nova rešenja u promeni metoda rada, načinu održavanja veze, decentralizaciji rukovođenja i komandovanja, povećanoj inicijativi, osobito u nižim komandama i štabovima i slično. Rečju, radi se o funkcionalnom prilagođavanju sistema rukovođenja i komandovanja novoformiranim organizacionim oblicima i načinima njihove efikasnije upotrebe.

Kod jedinica JNA i TO, na svim nivoima, izvodi se silazno-uzlazna ili kombinovana transformacija. Umesto postojećih, stvaraju se novi organizacijski sastavi (jedinice) od JNA, TO ili objedinjeno. Pri tome se primenjuje metod usitnjavanja ili ukрупnjavanja, potčinjavanja, preformiranja, rasformiranja, popune ili stvaranja novih jedinica, a po potrebi i privremenih taktičkih ili drugih viših sastava.

U uslovima nepovoljnog odnosa snaga na frontu, od krupnih operativnih i združeno-taktičkih jedinica JNA stvaraju se sitniji sastavi do nivoa osnovnih jedinica. Jednovremeno, na PZT može doći do ukрупnjavanja prostornih, manevarskih i ostavljenih delova JNA u više združene i operativno-taktičke sastave. Angažovanjem tih snaga na PZT smanjuje se pritisak agresorovih snaga na frontu i olakšava izvođenje transformacije ka nižim organizacijskim formama.

Formiranje novih organizacijsko-formacijskih sastava (usitnjavanje jedinica na frontu i ukрупnjavanje na PZT), oslobađanje jedinica od teže tehnike, razvlačenje neprijateljevih snaga u prostoru, napuštanje frontalnih i prelaz na izvođenje partizanskih borbenih dejstava čini pokušaj ne samo za izlazak iz krize već i za postepeno preuzimanje inicijative.

Klasična frontalna dejstva, kao i sam front, iz kombinovanog oblika oružane borbe ustupaju mesto manevarskim, ofanzivnim, masovnim, iznenadnim i brzim partizanskim borbenim dejstvima. To je logičan proces, u kojem se postepeno stvaraju uslovi za konstituisanje početne faze partizanskog oblika oružane borbe. Stvara se povoljnija situacija, u kojoj su neprijateljeve snage primorane da postepeno pređu u defanzivu i formiraju statičan raspored na zauzetoj teritoriji. Sve to omogućuje našim snagama izvođenje aktivnih dejstava na ratištu SFRJ ili njegovom većem delu.

U fazi postepenog prelaska na partizanski način dejstva radi povećanja taktičke pokretljivosti, jedinice se oslobađaju teže borbene i druge tehnike. Pravilo je, pri tome, da se to naoružanje zadrži što je moguće više, a ako je to nemoguće, pristupa se sakrivanju, zakopavanju, demontiranju, oštećenju, sklanjanju kod stanovništva i, u krajnjem, uništavanju.

Promene organizacijsko-formacijskog sastava jedinica na frontu i PZT, postepeni prelazak na izvođenje masovnih i aktivnih partizanskih borbenih dejstava u nepovoljnim zemljišnim i vremenskim uslovima, kao i oslobađanje od teže tehnike neposredno se odražavaju na promene i način ostvarivanja pojedinih sadržaja oružane borbe (borbenih dejstava). Dok deo tih sadržaja u izmenjenim uslovima više dolazi do izražaja (protivpešadijska i protivelektronska borba, diverzantska, protivdiverzantska i protivteroristička dejstva, kao i zaprečavanje), drugi deo gubi na intenzitetu i značaju (pro-

tivvazdušna odbrana, protivoklopna borba, protivartiljerijsko-raketna borba i sl.).

Naša inferiornost u tim sadržajima može se kompenzirati primenom efikasnih mera opšte zaštite, a naročito mera protivvazdušne zaštite, izvođenjem iznenadnih dejstava po vazduhoplovnim snagama na zemlji i njihovoj infrastrukturi, kao i uništavanjem posluga u artiljerijskim i oklopno-mehanimizovanim jedinicama izvan borbenog rasporeda (na odmoru). Osim toga, moguće je izvođenje masovne i posredne protivoklopne i protivdesantne borbe (dejstva po komunikacijama, skladištima, remontnim radionicama, aerodromima i helidromima, izvorima snabdevanja i sl.). U gradovima se, pored navedenog, primenjuju dobro pripremljena diverzantska, protivdiverzantska i protivteroristička dejstva, uz preduzimanje svih mera za obezbeđenje i efikasno izvođenje tih sadržaja.

U obavljanju navedenih zadataka nezamenljivu ulogu imaju prostorne jedinice TO, partizanske i transformisane jedinice JNA i druge snage i subjekti društva na privremeno zaposednutoj teritoriji, a naročito u zaposednutim gradovima.

Transformacija sistema pozadinskog obezbeđenja je prirodna posledica transformacije sistema rukovođenja i komandovanja i njegovih nosilaca, odnosno svih promena u organizacijskoj strukturi oružanih snaga i sadržajima oružane borbe. Neprekidno i pravovremeno pozadinsko obezbeđenje treba da bude usklađeno sa pravcima ili težištima izvođenja borbenih dejstava, a svaka promena operativnih težišta neminovno uslovljava promenu sistema pozadinskog obezbeđenja u celini.

Prelaz iz kombinovanog u partizanski oblik oružane borbe odlučujuće utiče na grupisanje, odnosno razmeštaj materijalnih rezervi, kao i oslanjanje na druge i restriktivne izvore snabdevanja i korišćenja kapaciteta teritorije. U svakom slučaju, šema pozadinskog obezbeđenja na prelazu iz kombinovanog u partizanski oblik, a naročito po njegovom završetku, dobija sasvim drugačiju formu.

Grupisanje snaga na glavne i pomoćne, izražavanje težišta i formiranje uvek različitog operativnog (borbenog) rasporeda, kao i obezbeđenje borbenih dejstava po konkretnom zadatku, očigledna je i najkonkretnija transformacija svake jedinice ponaosob. Formiranjem svrsishodnog operativnog (borbenog) rasporeda jedinica se prilagođava vladajućim uslovima u ko-

jima se pripremaju i izvode predstojeća borbena dejstva. Time se, ujedno, menja odnos snaga u korist inferiorne strane, a nepovoljan numerički odnos snaga nadomešta izvođenjem specifičnih dejstava, koja u određenim uslovima ne odgovaraju neprijateljevim snagama. U našem slučaju radi se o primeni neprekidnih, raznovrsnih, masovnih, aktivnih, brzih i iznenadnih partizanskih borbenih dejstava, karakterističnih za uslove PZT, odnosno za partizanski oblik oružane borbe.

Mesto, uloga i značaj velikih gradova i drugih urbanih sredina za obe strane ukazuju, takođe, na više složenih i specifičnih problema, koji se moraju rešavati u toku izvođenja transformacije jedinica određenih za odbranu gradova, a zatim za borbu i otpor u njima.

Odbrana gradova na daljim i bližim prilazima, kao i borba i otpor u urbanom tkivu, posle njihovog zaposedanja, osnovna su prepreka agresorovim snagama da uspostave okupacionu vlast u njima i, u širem, da ostvare cilj agresije. Budući da se uslovi izvođenja borbenih dejstava na daljim prilazima gradu bitno razlikuju od uslova nakon njihovog zaposedanja, jasno je da je neizbežna obostrana transformacija snaga koje su se našle u gradu.

Sastav i jačina naših snaga za nastavljanje borbe i otpora u privremeno zaposednutim gradovima (PZG), broj i kvalitet jedinica JNA i TO, prevashodno taktičkog nivoa, specifičnosti pripremanja i načina izvođenja masovnih borbi i diverzantskih dejstava u urbanim sredinama zavišće od karakteristika svakog grada ponaosob. Konkretne procene, pripreme i određena rešenja su neminovni za svaki grad pojedinačno, i oni se izvode, pre svega, u mirnodopskom periodu, a u ratu prema očekivanoj, odnosno nastaloj situaciji.

Pored transformacije jedinica u PZG, obavljaju se odgovarajuće pripreme, promene i prilagođavanja subjekata sistema ONO i DSZ i njihovih snaga radi izvođenja drugih oblika borbe i pružanja opštenarodnog otpora. Prema proceni nastalih uslova rukovodeći organi u PZG preduzimaju konkretne mere za prilagođavanje strukture društveno-političkog, društveno-ekonomskog i sistema društvenih delatnosti i njihovo efikasno funkcionisanje u nastalim uslovima.

Priprema i izvođenje borbenih dejstava i neoružano suprotstavljanje agresoru u PZG obavlja se u izuzetno složenim

uslovima. U prisustvu neprijateljevih snaga mora se ostvariti visok stepen koordinacije svih organa i snaga koji učestvuju u pripremanju i izvođenju borbe i otpora u privremeno zaposednutim gradovima. To su, ujedno, i razlozi da se rukovodeći i komandni organi pravovremeno pripreme za učestalo, a to znači i brzo menjanje i prilagođavanje svog organizacijskog ustrojstva i efikasno ostvarenje svoje funkcije u privremeno zaposednutim gradovima.

Zaključak

Iako se prevashodno odnosi na oružane snage (na sistem rukovođenja i komandovanja, sve vrste i nivoe jedinica, organe i jedinice pozadinskog obezbeđenja, i načine njihovog angažovanja) transformaciju, i pored toga, treba analizirati šire i kompleksnije. Pri tome, treba imati u vidu da je transformacija oružanih snaga uslov za transformaciju oblika oružane borbe, a to znači i oblika i vidova borbenih dejstava, sadržaja i načina izvođenja borbenih dejstava, mera za njihovo obezbeđenje, i slično.

Osim toga, ona je polazište za preobražaj i prilagođavanje drugih subjekata i snaga sistema ONO i DSZ i svih njihovih aktivnosti, usklađenih sa specifičnostima pripremanja i izvođenja borbenih dejstava na prelazu sa kombinovanog u partizanski oblik oružane borbe.

Kao uzročno-posledična pojava oružane borbe i rata, transformacija se započinje, pre svega, u nepovoljnoj konstelaciji snaga, kao i u drugim borbenim uslovima koji su promenjeni na štetu naših snaga. U takvim uslovima traži se put za izlazak iz krize i stvaranje nove situacije kojom bi se prevazišao nepovoljan strategijsko-operativni položaj.

Uspešnim izvođenjem transformacije stvaraju se uslovi za nastavak kontinuiteta oružane borbe, postepeno preuzimanje inicijative i dugotrajno vođenje opštenarodnog odbrambenog rata. Sa tog stanovišta njen značaj je višestruk, jer je to jedina mogućnost za uspešno pariranje i nametanje naše volje protivničkoj strani.

U dužem ili kraćem delu jednog perioda rata transformacija može da bude privilegija samo jedne strane, ali u odnosu

na oružanu borbu ili rat u celini ona je dvostrana i protivurečna pojava.

O transformaciji se u okviru oružane borbe može govoriti kao o samostalnoj pojavi samo uslovno, i to da bi se uočile njene specifičnosti u pojedinim periodima oružane borbe, kao i radi preciznije i potpunije obrade njenog specifičnog sadržaja, koji nije isti u svim uslovima. Tako, na primer, bitno se realizuje sadržaj transformacije na prelazu iz frontalnog u kombinovani oblik oružane borbe od oblika i sadržaja na prelazu iz kombinovanog u partizanski oblik, i obrnuto.

Rečju, transformacija je dugotrajan, dvostran, protivurečan i složen proces, jer se izvodi za sve vreme trajanja oružane borbe i opštenarodnog odbrambenog rata. Specifičnost transformacije u različitim uslovima i zakonitost njenog izvođenja ukazuje na potrebu za izradom naučnoistraživačkog projekta, čijom bi se realizacijom demistifikovao njen stvarni sadržaj.

S U M M A R Y

TRANSFORMATION OF ARMED FORCES AT THEIR TRANSITION FROM COMBINED TO PARTISAN FORM OF WARFARE

The article deals with the idea, context and kinds of transformation of armed forces and with doctrinal views on this transformation in their transition from one to another form of warfare, also with pre-conditions for their successful transformation, and the like. In a polemic manner, the author analyses with argument the existing doctrinal views and attitudes pertaining to this problem, and offers his own concrete solutions.

Although it pertains to the armed forces in the first place, this transformation should be analysed more widely and in a more complex manner. One should have in mind thereat that the transformation of the armed forces makes a necessary condition for transformation of forms of warfare and thus of manners in which combat operations are to be carried out, of their contents, of measures that are to be undertaken if they are to be feasible and successful, and the like. In addition to these, it makes the basis for transformation and adaptation of other subjects and forces of the total national defence and social self-protection system, and of all their activities coordinated and adapted to specificities of preparation for and carrying out of combat operations during a transition from the combined to the partisan form of the armed struggle or warfare.

R É S U M É

TRANSFORMATION DES FORCES ARMEES DEPUIS LA FORME
DE COMBAT ARME COMBINEE A LA FORME PARTISANE
DE COMBAT ARME

Dans cet article sont traités: la notion, le contenu et les types de transformation des forces armées, les doctrines sur la transformation des forces armées en général, notamment lors de la modification des formes de lutte armée, les conditions d'une transformation réussie, etc. D'une façon polémique et argumentée, l'auteur analyse les principes doctrinaux concernant ce problème et offre des solutions concrètes.

Bien qu'elle concerne en premier lieu les forces armées, la transformation doit être analysée d'une façon plus large et plus complexe. Cela dit, il faut avoir en vue que la transformation des forces armées est la condition de la transformation de la forme de lutte armée, par conséquent des formes et des aspects des actions de combat, des contenus et des modalités de leurs exercices, des mesures à prendre en matière de sécurité, etc. En outre, la transformation signifie le point de départ et d'adaptation des autres sujets et forces du système de la défense populaire généralisée et d'autoprotection sociale comprise dans le cadre de toutes leurs actions, adaptées aux spécificités que supposent la préparation et l'exercice des actions de combat lors du passage de la forme combinée de la lutte armée à celle de la guerre des partisans.

Р Е З Ю М Е

ПРЕОБРАЗОВАНИЕ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ ПРИ ПЕРЕХОДЕ
ОТ КОМБИНИРОВАННОЙ К ПАРТИЗАНСКОЙ ФОРМЕ
ВООРУЖЕННОЙ БОРЬБЫ

В статье рассматриваются: понятие, содержание и виды преобразований вооруженных сил, доктринальные положения о преобразовании вооруженных сил вообще, в частности при переходе от одной к другой форме вооруженной борьбы, предпосылки успешного проведения преобразования и др. Автор полемическим способом аргументированно анализирует существующие доктринальные положения об этой проблеме и дает собственные конкретные решения.

Несмотря на то, что преобразование прежде всего относится к вооруженным силам, его нужно анализировать более широко и комплексно. При этом надо иметь в виду, что преобразование вооруженных сил является условием преобразования форм вооруженной борьбы, а это значит и форм и видов боевых действий, содержания и способа их проведения, мероприятий по их обеспечению и под. Кроме этого, оно является исходным пунктом для преобразования и приспособления других субъектов и сил системы всенародной обороны и общественной самозащиты и всех их активностей, согласованных со спецификой подготовок и проведения боевых действий на переходе от комбинированной к партизанской форме вооруженной борьбы.